

Szeged erdészete.

Írta: Kiss Ferenc.

Az erdők fekvése és természeti viszonyai.

Szeged sz. kir. város határa 142.000 kat. hold. A város birtokaiból mintegy 27.000 kat. hold a Tisza és Maros folyók lerakásából származott áradmány-talaj. Nagyobb fele, 115.000 kat. hold, a Duna és Tisza közötti nagykiterjedésű homokvonulatnak egy része, amely téglányalakban Budapesttől kiindulva a két folyó között képződött s a Duna felől, Szántova, Béreg községeknél, ill. Szabadkán át, a Tisza felé eső részen pedig Martonosnál végződik. Ez a homoktenger a Tisza felőli oldalon északról dél felé lejt.

Ennek a területnek a tengerszintfeletti magassága a pusztavacsi Strázsa-hegyen 147 m, Kecskeméten 135, 128, 126, Kiskúnmajsán 118, Szegeden 111 m, amely szelíd lejtővel Nagykőrösnél és Kecskemétnél 100, Kiskunfélegyházán 93 és Szeged/keleti részén 84 méterre száll le, itt végződik a homok.

A Duna felőli, vagyis a nyugati oldalon a homokhát vonulata Kunszentmiklóson 127, Fülöpszálláson 124, Szabadszálláson 131, Vadkerten 136, Kiskunhalas és Jánoshalma határán a Sivó-hegyen 161 m és Rém község határában 174 m magasságot ér el. Ezen az oldalon a homokterület ugyancsak lejt a Dunára. Kunszentmiklóstól Kiskőrösig a lejtés szelídebb, Kiskunhalastól Rém községig ennél sokkal meredekebb.

A fenti adatokból látható, hogy a tárgyalt homoknak két vonulata van, egyik a Duna, másik a Tisza felől. Hogy a jelzett magassági pontok között hány különféle szintű, a magas buckától a kifúvásokig váltakozó homokrétég van? — ki tudná számba venni.

A homok adottsága nem kedvez az erdőtelepülésnek. A százezer kat. holdakra menő homokterület beláthatatlan ideig a szél játéka volt. Természetes folyóvíze, mely az erdőtelepítésnek egyik leghatalmasabb eszköze, nincs. A szél által kilométerekre elszállított, vagy a madarak gyomrában csiraképzésre ingerelt s több órányi távolságban elhullajtott

sok ezer magból, ha egy-egy kedvező talajra esett is, alig kelt ki csemete, amelyet a száraz szelek, a heves napsütés, csirájában vagy zsenge korában tett tönkre. De ha ezektől megmenekült volna, a vadaknak vagy embernek esett áldozatul. A növény vagy fa magára hagyva, a vad és az ember károsításával szemben csak tömegével tud védekezni, mert a ritkaságok az emberre, állatra erős ingert gyakorolnak. Az őz agancsát nem tisztítja azokon a fákon, amelyekből sok van, hanem ha talál egy ritka, féltve őrzött, messziről odatelepített törzset, először mindig azt veszi munkába. Az ember ha egy ritkább fácskát talál, azt vágja le botnak, vagy a gyermek pálcának, mert amiből kevés van, értéke-sebb, mint amihez mindenki könnyen hozzájuthat.

A televény a szél által mozgatott homokban mindig igen kevés, pedig ez az egyik feltétele a gyors csirázásnak s az erőteljes, egészséges fejlődésnek. A cserjék és harmadrendű fák húsos magvát a madár 20—25 km-re is elszállítja, de a csupasz homokterületeken nem pihen meg, hogy a megemésztetlen magot lerakja.

Megoldatlan kérdés a Duna—Tisza-közi homokon az a jelenség, hogy míg Kiskunhalastól kezdve felfelé, mint őstelepülő található a galagonya, borbolyasóska, kökény, fagyal s különösen Kecskemét határában a borókafenyő, addig Szeged—Szabadka—Kistelek—Sövényháza több mint 200.000 kat. holdnyi homokterületén ezek a cserjék majdnem teljesen hiányoznak, pedig több mint félszázad óta az erdőterületek tilalom alatt állanak s így ha máshol nem, a tisztásokon bő alkalom lett volna a megtelepedésükre.

A mesterséges erdősítés sem volt könnyű, mert az Alföld fája, az ákác, csak mint díszfa volt található egyik helyen. Ezenkívül a szakemberek körében is az a téves nézet uralkodott, hogy az Alföld steppeszerű, éghajlati tulajdonsága miatt sem alkalmas erdőtenyészetre. Ezzel szemben a legutóbbi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy csak a természetes magról való felújulás szorul szűk korlátok közé.

Hátráltatta a fatelepülést a régebbi korlátlan legeltetés is, hisz a homok igen sok ideig a bécsi piacra irányí-

tott, lábonszállított nagyszámú marhafalkának volt évszázadokon át az országútja.

Szeged város határában, Szabadka határával szomszédságban, a jelenlegi Kőrös-éri, Rivó, Mészáros, Alsó- és Felső-Átokhhalmi, Dugonics, Átokháza és Felsőátokháza nevű erdők területén, az 1807. év előtt, ezer holdakra menő csupasz, mozgó, sovány homokpusztaság volt, Engi, Kőrös-éri. Öttömösi és Csorvai homoksivány elnevezés alatt. A homoktengert kisebb, alacsonyabb fekvésű füves, kötött részek tarkázták és északnyugati irányú hosszabb, szikes talajon fekvő tavacsák és semlyékek szakították meg.

A Duna—Tiszaközi homokterületek kialakulása, a geológusok szerint, a víz és szelek hatásának köszönhető s a két természeti erőnek különböző jellege a homoktalajon maradandó nyomot is hagyott. Míg a folyóvíz által felhalmozott homok magában zárja az anyaközetnek a víz által fel nem oldható legnagyobb részét, addig a szél, az általa létrehozott homoktalajokon igen mélyreható osztályozást visz véghez. Nemesak a szintkülönbségek számtalan változatát okozza, hanem a kisebb-nagyobb, tápanyagokban is felette változó részecskék kiválogatásával s különböző távolságokban való elhelyezésével a talajnak szeszélyes, lehet mondani lépten-nyomon változó tápanyag elosztását, vízfelvevő képességét okozza.

Manapság már olyan nagymérvű kilengések nincsenek, mint a geológiai korszakokban voltak, de még a múlt században is idéztek elő a szelek napjainkig megmaradó, állandó domborulati változásokat. Számtalan helyen holdakra menő területeket temetett el a szél, 2—3 méter magas buckákat halmozott fel és elsöpörte a termékeny felső réteget.

Az általános domborulati jellegzés keretén belül a törvényszerűséget teljesen nélkülözni látszó változásokat találunk, az alantabb fekvő humuszos fekete homoktól a több méter magasságot elérő kvareszemekből álló terméketlen buckákig.

A homoktalaj domborulati viszonyait illetően meg-

különböztetünk buckát, sík területet és mélyedést vagy lapályt, amely lehet egyszerű kifúvás, vagy semlyék.

Buckák alatt értjük azokat a kisebb-nagyobb dombocskákat, amelyeket a szél oly helyeken alkot, ahol ereje megtört és a magával vitt homokszemecekkéket lerakja. Ezek a szomszédos területekhez viszonyítva lehetnek magasak, középmagasak, vagy alacsonyak.

A szél a homokot olyan mélységig hordja a megkezdett helyről, míg az annyira süllyedt, hogy széljárás idején a talajvíz azt nedvesen tartja, vagy míg több egymást követő nedvesebb¹ esztendő alatt az így képződött lapály begyepesedik.

A buckák alakját különösen az az akadály befolyásolja, amely a szél által szállított homok lerakását idézi elő. A szállító erő megszűntével, vagy csökkenésével a mozgó anyagnak, súlyánál fogva, azonnal a földre kellene hullani, csak hogy a tehetetlenségi erő még fenntartja egy ideig a homokszemeket s így csak később esik le. Minden kiálló akadály mögött, ennek magasságával arányos bucka képződik. Ha egy kisebb térségű csoport fehér nyárfa volt az akadály, akkor egy önálló, ehhez hasonló alakú bucka képződik, ha egy hosszabb csoport volt az akadály, akkor ennek megfelelő bucka-vonulat.

Az akadályok szerint alakuló buckákra jellegzetes az öttömösi erdőben közel egymáshoz levő, Szeged határában legjobban kiemelkedő két bucka, 131 és 130 méter tengerszint feletti magassággal; a hozzá nem nagy távolságra levő sík terület tengerszint magassága 115 méter. Az alsóásott-halomi erdő délkeleti részén lévő, délnyugat-északnyugat irányban vonuló buckasor hossza 360 méter, átlagos magassága 6 méter, a legnagyobb 8 méter.

A kifúvások által keletkező lapályok rendszerint tápanyagokban szegényebbek, ezt azonban — a buckákkal szemben — addig, amíg a gyomok el nem lepik, ellensúlyozza a nedvességük. Ezeknek a területeknek fenyővel

¹ Kiss: A Duna-Tisza közötti vadvizek s gazdasági jelentőségük.

való beültetése a legkönnyebb feladatok egyike, mert sem a tápanyagot, sem a nedvességet a rajta még hiányzó növények nem rabolják el.

A homoktalajnak a legértékesebb részei az egyenes felületű barna és fekete homoktalajok, semlyékek, vagy szántók.

A fekete homok tavaeskák fenekén álló közönséges homokból képződött, amely felett a víz csak olyan magasan állott, hogy a vizinövények: nád, káka és sásfélék megtelepedhettek. A növényeknek hosszú idő alatt történt elkorhadásából a fenéken savanyú humusz halmozódott fel, másrészt, miután a víz feletti levegő a szárazföld felettitől különbözött, a hulló por nagyobb mértékben esett a vízbe. Ha most már a víz, a közbejött természeti adottságok folytán teljesen lehúzódott, a savanyú humusz és hulló porral kevert homok a szabad levegőre jutva, savanyúságát elvesztette és termékeny, televényben gazdag feketeszínű homoktalaj lett belőle. Ilyen átalakulás szemem előtt folyt le a királyhalmi erdőőri szakiskola legelőterületén, amelynek jórésze még 1886-ban víz alatt állott és nád, káka meg sásfélék tenyésztek rajta. 1900-ig a hideg tél kivételével csak esónakon lehetett itt közlekedni, később már a nyári hónapokban a sekélyebb részek szárazak voltak. Pár év óta pedig a régen víz alatt álló terület jórészt már szántóföldnek használják; tehát 50 év alatt a tó feneké fekete homokszántófölddé alakult át.

Megjegyzem, hogyha a víz alatt létrejött humuszos homokot, mielőtt szárazra jutott volna, a szél homokkal befödi, akkor a fekete homok savanyúságát a napsütés és levegő nem szállíthatja alább és így tenyészetre nem alkalmas. Ilyen kisebb talajrészletekkel az erdősítésnél, gödörösítés alkalmával számtalanszor találkozunk. Ha a vízállás vízáthatlan szikrétegen van és ez nem túl magas szélhordta homokkal szárazzá válik, igen értékes semlyékké alakul át, amelynek a megművelése a homokon ismert nagy takarmányszükségletet pótolhatja, a rajta termő igen tápdús, értékes szénával.

A XVII. századvégi állapot.

Hogy milyen állapotok voltak ebben az időben, kézzelfoghatólag szemlélteti az 1795. évben a városi tanácshoz benyújtott „*A Sivány Homokság Használhatása, Szabad Királyi Szeged Városhoz*“¹ című javaslat. Benyújtotta *Vedres István, Nemes Magyar Országban Hiteles és azon Királyi Város Esküdt Földmérője, egyszersmind Morva Országban a Földművelést s annak Természetét Ismertető Brüni Ts. Kir. Társaságnak Tagja.*

Vedres többek között ezt írja:

„*Azt csak futólag említem meg, hogy a mi Tsorda és Barom homokos Járásaink a szaporodó sivány homokok áradásaitól Arábiának forró homokos pusztáira hasonlítanak.*“

„*A mi Öttömösi, Engi, Csorvai stb. homokjainkon, amelyek valóban, ha fürkésző szemmel megtekintetnek, nem mutatnak egyebet, hanem azt, hogy minden esztendőben számos holdnyi jó földeket, az Tsorda, és Barom Járásokból elfoglalnak, beborítanak és haszontalanná tesznek.*“

„*Az olyan helyeken, mint Szegeden és a Környéke, ahol t. i. nemcsak hogy semmi erdők nincsenek, hanem ahol több mértföldekre el lehet menni, mégse lát csak egyetlen fát is az ember, úgy köll tekinteni egy újonnan ültetett erdőt, mint egy ma született első Gyermekeit az Édes Anyának!*“

„*Azon haszon, mely az Erdők létele által eszközölnének, nagyobb figyelmetességet érdemel olyatén Városban, ahol minden következő esztendőbeli termésnek Zsírját, a fának szűk volta miatt föltüzelik.*“

Az erdősítésnek fent tárgyalt nehézségeit figyelembe véve, nem csodálkozhatunk, ha az 1778—1779. évben Szeged város külterületéről *Balla Antal* hites földmérő által készített térképen az egész homokterületen a jelenlegi Kissor elnevezés alatt ismeretes részen Nesztorok erdejének jelzett, mintegy 3 k. holdnyi erdön kívül, semmiféle fásítás nem volt. Hogy egyes fák is igen korlátolt számban lehettek, kitetszik abból, hogy „*Kajla fája*“, „*Tóth fája*“ az előbb említett térképen megörökítették.

Jellemző Szeged város úrbéres községének, Kisteleknek szomorú helyzete is, ami kitűnik Szeged városhoz, mint kegyúrhoz benyújtott panaszukból is, amely szerint azt

¹ Kiss: Szabadka, Szeged városok erdőbirtokának rövid leírása.

kéri az 1789. évben, hogy mentse meg a községet a homok-elárasztástól. Ugyanis az északfelőli Pesti uccának házait a szél már az ablakokig elárasztotta homokkal. Nem voltak jobbák a viszonyok azonban Kecskemét és Pest-Pilis-Solt megye homokterületein sem. A helytartótanács 1797-ben elrendelte Kecskemét határában a sivány homokok felmérését, amellyel *Witsch Rudolf* mérnököt bízta meg. A fölmérés eredménye 20.000 k. hold sivány homokot mutatott ki.

A siványok azonban az 1792-től 1799-ig tartó talajvíz-apályos esztendők alatt annyira terjedtek, hogy a helytartótanács azok felmérését ismét szükségesnek találta; ekkor azonban ugyancsak *Witsch Rudolf* Kecskeméten 60.000, Pest-Pilis-Solt megyében 300.000 k. hold homok-sivány területet talált.

Ezek a képzeletet felülmúló állapotok ösztönzik *Vedres Istvánt* az előbb említett erdősítési javaslatának többszöri sürgetésére, felhozván még azt is, hogy az erdők telepítésével a Városnak nem lesz szüksége arra, hogy „*a Bako-nyiak Kacsikat, Ekéket, Szekereket, a biharmegyei Oláhok Tsónakokat, Vályukat, a Békésiek Kaszanyeleket, Villákat, az Aradiak Teknyőket, a gömöri Tótok Vedreket, Dézsákat stb. szállítsanak.*“

Megjegyzem, hogy jelenleg a messze-híres legjobb homoki kocsikat készítik ákácfaól Szegeden és Kiskun-dorozsmán.

„*Az ember sajnálkozva nézi: hogy a földnek való Zsír, melyre már-már szükségünk van, a Marha Tőzek, szalma, nád, gyékény s más Dudva, giz-gaz, a fa szúke miatt a tűzre rakatik.*“

Nagyon támogatta *Vedres* erdőültetési javaslatát a fa árának nagymértékben való emelkedése, míg 1775-ben egy öl fa 6—7 máriás volt, vagyis 1.20—1.40 forint, 1790-ben 5 forintra emelkedett; 1808-ban 20 forint, az 1809. évben pedig 30 és 1810-ben 40 forint volt. Meg kell azonban jegyeznem, hogy a napoleoni háborúk miatt a pénz elérték-felenedett, úgy hogy míg 1761-ben államadósság nem volt, 1796-ban már 608 millióra emelkedett, a papírpénz pedig az 1800. évi 20 millióról 1811-ig 1060 millióra ugrott; vagyis, amint *Vedres* írja: „*A Bankó Tzedulák bősége uralkodott.*“

1824-ben egy öl kemény tüzifa 15 forint és 1 öl lágy tüzifa 9 forintba került, de már a jobb pénzben.

Vedres adatai szerint 1797 körül a város faszükséglete egynéhány száz öl volt. 1808-ban már 5—6000 öl sem elegendő, mert minden ember fával akar tüzelni, hogy a gaznak égetése körül való alkalmatlanságot elkerülje.

„*Más Városbeliek szokásuk és ízlésük szerint már most minden Ember ékesgeti Épületjét, holott eleink megérték avval, ha mi hányt-vetett lécekből, füzfaágakból felcsinálták házuk gerendázatját, Gyékénnyel, vagy Náddal felverték Tetejét; most ezt is faragott Fenyőből készítjük és Zsindellyel igyekezzünk befedezni. Mennyi fa elfogy ezenkívül a Városokban, az utcákon lévő padlókra, stb.*“

Vedres szükségét látja az erdőtlen Alföldön Magyar Erdész Oskola felállításának, amely a Szeged külterületén az 1883. évben létesített Erdői szakiskola alapításával be is teljesült.

Vedres még az ültetendő fanemekre is kiterjeszkedett, elsősorban a nyárfaféléket ajánlja, mert kitünő fogamzásuknál fogva a siványok elfojtására ennél egy sem alkalmasabb, de a már megfogott területekre ajánlja az erdei fenyőt is, sőt, ezek ültetésének tanulmányozására két ifjúnak a kiküldését is ajánlja. Már ő is figyelmeztet arra, „*hogy a Föld s annak helyheztetéséhez való Fák ültetődjenek be*“.

A már a XIII. században megkezdett vizen való sószállítás igen sok faanyaggal látja el Szegedet. Ugyanis az egész délvidék sószükségletét a szegedi központból bonyolították le. A só nagyrészt Szegedről Bajára szállították szekérfuvarral. Hogy minő nagy forgalmat bonyolítottak le, tanúság erre az alsótanyai volt Nagy Marhajáráson — a bérbeadás előtt — még látható kocsinyomok száma, helyenként hat-nyolc pár kocsinyomot is koptatott ki a sok fuvar. Azonban az itt értékesített sószállítótutajok, egyéb egyszerű viziszállítóeszközök már nem tudták a mind igényesebbé váló faszükségletet kielégíteni.

Vedres az 1795. évben beadott erdősítési javaslatát sok sürgetése és utánjárása után 1799 március 28-án *Vol-*

förd József polgármester a Tekintetes Nemes Magisztrátushoz azzal a javaslattal terjeszti elő, „*hogy aztat felolvasatni s ahhoz képezt elvégezni méltóztassék a Tek. Nemes Tanács, hogy minden házas gazda kétesztendőként 100 darab fát az Ingenier által kimutatandó helyen, tavasszal mindjárt elültetni tartozzon*“, továbbá hogy: „*nem jó volna-e a Privátusok között bizonyos helyet a végre felosztani, hogy azt ki-ki a maga számára a fáknak különféle nemével beültetni köteles legyen?*“ Az erdősítést a fent említett nyomós okok s a polgármester előterjesztése ellenére sem foganatosították.

Hogy *Vedres István*nak „*A Sivány Homokság Használhatása*“ tárgyában írt javaslatát milyen értékesnek és fontosnak tartották, kitetszik a javaslat megvizsgálására *Szluha Adám* tanácsbéli elnöklete alatt kiküldött bizottság jelentéséből:

„*Mindezekre és még arra való nézve is: mivel Vedres István Földmérő Urnak ezen munkája a múlt 1807-ik Esztendei Országgyűlési 20-ik Törvény Tzikkeinek legkönnyebb, leghasznosabb és legbizonyosabb beteljesítése módját, kivált a Királyi Városokra nézve adja elő: stb. az kinyomtatasson: és mind a Fő Méltóság Magyar Udvari Kir. Kancelláriának, mint pedig a Nagy Méltóságú K. Magyar Helytató Tanácsnak és azon Méltóságos Magyar Királyi Kamarának is a Szerző személyének, aki más hasznos Javaslások kidolgozásában is több izromban fáradozott, különös ajánlása mellett felküldettessen.*“ Költ Szegeden mind Szent havának 21-ik napján 1808.-ban. *Szluha Adám* tanácsbéli és a Küldöttség Elölülője. *Rósa József* Szószóló és Deput. *Pálfy János* Nótárius és Deputátus.

Legrégibb erdősítések.

A legrégibb erdő, amelyről az okmányokban említés történik, a Maty partján lévő Fevere (Fő-éri) erdő, amely valószínűleg a török uralom alatt pusztult el; ebből szállították az alsóvárosi barátok a XV. században épült templomának földélfáját.

Egy másik erdő, a Szillér partján terült el, amelynek maradványa 1790-ben már csak „*70—80 darab öreg fa, koruk a honfoglalás idejében szereplő Etelka hösnőjének mai korához hasonlítottatik*“.

A jelenlegi királyhalmi elemi iskolától keletre mintegy másfél kilométerre volt a már említett tölgyfaerdő a homokon, amelyet régebben Ásotthalmi kapitányságnak hívtak. A tölgyfaerdőske eredetét a török kiüzetés idejére teszik: ugyanis „*azon szétszórt makkokból származóknak lenni mondanak, melyek az ott tanyázó török hadak lovai számára abraknak oda hozattak*“.

A tárgyalt erdőske valóban a törökdúlások idejéből származhatik, ezt bizonyítani látszik, hogy a tölgyfák nem a közelben előforduló kocsányos tölgyek voltak, hanem molyhos tölgyek. (*Quercus lanuginosa* Lan.) Igazolja ezt még az is, hogy Szabadkán, a Kőröséri várostanya melletti legelőn még most is meglévő sarjeredetű tölgyfákat „törökfák“-nak hívják s ezek is molyhos-tölgyek. Ezen a helyen, a szájhagyomány szerint, a török katonák tábora volt.

Hogy a szegedi tölgyek, amelyeket az 1880-as évek elején vágtak ki, szintén molyhos-tölgyek voltak, ma még élő öregemberek állításával lehet bizonyítani. Kérdezősködés útján megtudtam, hogy az erdősoportok makkját ősszel, tehénőrzés alkalmával, árvaganéjból rakott tűz paraszában megsütötték és megették. Ezeket azért vágták ki, mert a területet mezőgazdasági használatra haszonbérbe kiadták.

De az is alátámasztja török eredetüket, hogy a Szegedről Szabadkára vezető út közepe táján volt a kérdéses erdő, ahol, a mai helyzetből ítélve, nemcsak jó legelő, hanem az itatáshoz szükséges víz is rendelkezésre állott. A két város között bizonyosan nagyobb közlekedés volt s az erdő a csapatok állandó pihenőhelye lehetett. Az abraknak alkalmas molyhos tölgymakkot a délvidékről szállították.

Hogy a XVIII. században Szeged városnak voltak erdei az árterekben a város környékén, bizonyítja a csőszöknek a XVIII. század elejéről való eskümintája. Eszerint megesküdött a csősz, hogy vigyázni fog „*Szölőkre, mezőkre, szántóföldeken lévő vetésekre és erdőkre s füzesekre, nemkülönben a vizek ellen készített töltésekre, a nemes város tilalmas mezeit, földjeit, szigetjeit, kertjeit, erdeit és füzeseit megóvjá*“.

A legrégebbi okmányokkal igazolható mesterségesen ültetett erdő a *Dugonics András* városi polgármester által telepített fűzdugványokról létesült, az 1760-as években Felsővároson, melyet régebben Kispestnek neveztek.

Az 1770-es évek közepén Alsó- és Felsővároson a nagyemlékezetű Mária Terézia királynő által kiadott rendeletek folytán Szegeden is tölgymakkvetések történtek. Az alsóvárosi vetés a jelenlegi paprikanemesítő intézet mellett volt, a másik pedig a még mai napig is Makkoserdő nevet viselő felsővárosi részen. Ezeknek az erdőknek a nagysága még 1828-ban 22 k. holdat tett ki. A városi levéltár eredeti okmányai szerint 1848-ban volt itt kihasználás. Ezt az erdőt véglegesen az 1879. évi árvíz után vágták ki.

A területet azonban a város körüli töltés megvédése céljából újból beerdősítették; a jobb részeket kocsányos tölgygyel, a gyengébb agyaggödrös részeket fehérnyárral és fűzzel. Ezt az erdőt az összeomlás után, 1919-ben, a lakosok tették tönkre a nagy faszükséglet folytán.

Az első telepítésből *egy darab kocsányos tölgy* maradt meg a mai napig: ha elmegyek mellette, mintha még most is hallanám az árvíz miatt oda menekült emberek segélykiáltásait, mert az árvíz alkalmával az akkor még több példányban meglévő öreg tölgyek ágain tényleg sokan várták a mentőcsónakokat.

Az 1790. esztendőben telepítette Vedres István a Szilér partján, a Wolf-szeszgyár telkének szomszédságában „Etelka“ erdejét, a tudós *Dugonics András* tervezete szerint, 6000 darab fűzfadugványról. Ma már azonban ennek az erdőnek csak a neve maradt meg a hozzá közelfekvő uccák egyikében, amelyet Etelka-sornak neveztek el.

Ezt követte az „Etele“ nevű erdő ültetése, amelyet *Volford József* polgármester telepített az 1790-es években a Bánomkertek alatt.

Voltak azonban a fentemlített erdőkön kívül természetes úton települt fűzfaerdők: a mai Boszorkány-szigeten, Sebesfok mellett, Kistisza Szigetén (Bánomkertek mellett). Nemkülönbén Szeged felett a Maros és Tisza mentén, erre engednek következtetni a régi időkből fennmaradt

halásztanyák nevei, mint „Vesszós“, „Nagyfűzfás“ elnevezések.

Az előbb tárgyalt erdők az Ásotthalma nevezetű környék tölgyfaerdőcskéjének kivételével mind a város környékén, azaz kötöttebb, magasabb, részben ártérben fekvő földeken voltak.

Vedres nem szűnt meg a homoksziványok erdősítésének szükségességét és hasznosságát hangoztatni. Az 1805. évben 7055. szám alatt megjelent kegyes felségrendelet hatása alatt a város tanácsa elhatározta, hogy városi költségén nagyobb erdősítéseket végez. Ezt most már könnyebben megtehetette, mert az 1790. évben *Vedres* által Kistelek község homokkal való elárasztásának megakadályozása céljából, a község északi részén elterülő homoksziványon telepített fűzerdő, nem remélt eredménnyel sikerült.

„A Sziványok magtartóztatására ott javasoltam legelőbb is azoknak Fűzfákkal való beerdősítését — ami mivel képtelen dolognak találtatott még akkori időkben, annak teljesítése reá bízott, szerencsésen mindenek tsudálkozására el is végeztetett.“

A következő esztendőekben a kistelekiek maguk folytatták a faültetést az elhagyott szőlőföldeken és *„egy mulatásra való, szépen rendbeszedett, nagyobbacska erdőt ültettek“*.

Vedres István édesatyja, *György*, 1793-ban Kiszombor határában, a Maros folyó Tsipkés nevű kiszakadásánál gyönyörű, másfél ölnyi magas esztendős bokornyárfa fiatalosból 400 darabot szedett s azt Szegeden, a nádorhalmi homoki szőlőjének árokpartján úgy, amint lemetszette, elültette és örvendezve tapasztalta, hogy mind megfogamzott. *Pillich József* kisteleki tiszttartó, a későbbi *Erdő Inspektor*, a falu felső végén levő sziványt ültette be, amelyhez a *Vedres György* által elültetett fák fiatal hajtásait szedte meg. Ez volt Szegeden a homokon a legelső nyárfaültetés. Ebből lett az a szép kis erdőcske, amelynek ágait azután, 1805 után a szegedi határban Csengelei, Kőröséri, Ásotthalmi erdők ültetésénél felhasználták. Ezekből létesültek idők folytával Szabadkán, Dorozsmán, Félegyházán, Csongrádon, Deszken és Écskán az erdők.

A nagyobb mérvű erdősítés 1805. év április 21-ik napján 7055. sz. alatt kelt kegyes felségrendelet szerint a csengelei siványokon kezdődött meg s folytatódott a következő évben. Az ültetésekhez főleg feketenyár- és fűzdugványokat használtak, kísérletezésképpen eper-, akác-, vadkörte-, vadalma-, tölgy-, szil- és nyírcsemetéket is ültettek. Az ültetés egy öl sor és csemetetávolság mellett történt. A csemetéket kertben nevelték, ami már bizonyos szakértelmet követelt.

Ezeket a nagyobb kiterjedésű erdősítési munkálatokat ugyancsak *Pillich József* végeztette kisteleki jobbágyakkal robotmunkában. A talajelőkészítést mellőzték, hiszen az ültetést nagyobb részben siványhomokban végezték, ahol a siker nem is maradt el. Ellenben, a siványok között lévő, gyepel benőtt területeken, vagy ha ezeket csak sekélyen fedte homok, az erdősítés eredménye már a fogamzásban sem volt kielégítő, annál kevésbé a további fejlődésben.

Az 1805. és 1806. években mintegy 250 k. hold területet erdősítettek be. Hogy a város tanácsa milyen nagy érdeklődést tanúsított a már régen óhajtott erdők iránt, kitűnik abból, hogy már 1808 január havában a csengelei erdők megvizsgálására *Müller Sebestyén* polgármester, *Rósa József* szószóló, *Vedres István* városi földmérő, *Makra Imre*, továbbá *Athanázus Arsenovits* és *Aradi János* választott község tagjaiból álló előkelő bizottságot küldött ki.

Bár a jegyzőkönyv *Pillich Józsefet*, ekkor már mint erdőinspektort nem említi, bizonyosan résztvett a szemlén, hisz az ő fáradozásának első nagy munkája volt a szemle tárgya. Miután a bizottságban résztvett a nagytehetségű *Vedres István* is, aki, lehet mondani a szegedi erdők atyja, mert már 1790-ben benyújtott erdősítési javaslatában kiváló szakembernek mutatta be magát, ezért kívánatosnak találok a szemléről felvett jegyzőkönyvet egész terjedelmében közölni:

„Alább irottak: a *Tek. Nemes Tanátsnak a múlt esztendőben, Mindszent Hava 16-dik napján, 2481-dik szám alatt tett kegyes végzéséből, meg tekintettük, de egyszersmind megis vizs-*

gyáltuk azon ültetvény Erdőt, melly az 1805-dik esztendőben Aprilis 24-dik napján 7055-dik szám alatt költ Kegyes Felsőges Rendelés szerént, a Sivány homokokban, és pedig a felső Városi Baromjárásokban, Tsengelén, két egymásután következő, úgy mint 1805, és 1806-dik esztendőkre, az ezen dologra ügyelő Inspektor Pillik József Ur vigyázása alatt, a Kiss-Teleki Jobbágyok által Robotba ültettetett; s azt tapasztaltuk,

Elsőben: hogy ott a fák leg szebbek, és leg elevenebbek legyenek, a hól a Sivány homokok leg régiebbek, és leg méljebbek voltak.

Másodszor: hogy az illetén helyeken, mind a Nyárfák; mind az Fűzfák az 1805-ik esztendőbeli ültetésbe három ölnyi magasságra is föl nyöltek; noha azok, a midőn el ültetődtek, tsak kis únnyi vastagságu vesszők voltak, most pedig vastagságukra való nézve többnyire lábszárnyiak; és igazi Siványban lévő fák nyövése.

Harmadszor: Az olyan helyeken, a hól a Sivány nem régi, tudniillik: a mely alatt nem méljen, gyöpöt, taratzkot, vagy feket földet találni, ott a fák tsekélyebb és soványabb nyövésűek; s a mely fák végre gyöpbe ültetődtek, azok vagy Satnyák, vagy éppen ki veszték.

Negyedszer: A hól a fák, Szélibe, Hosszába egy ölnyre vannak ültetve a jó Siványon: ott azon Sovány, kórókat, ballangókat kezd teremni; s ott: a le hulló fa levelek, a homokot tsak nem egészen bé borítva tarttyák. A hól ellenbe a fák ritkábbak, onnét a szél, a fa leveleit elhordta; s az, azon tájjékokon a Siványon is uralkodik bizonyossan; mivel a fák gyökereit sok helyen a föld színén el nyulva lehet látni.

Ötödször: a nem régi Siványokon a fák közei már gyöpösödnek; jó tiszta, és egyenlő füveket mutatnak.

Hatodszor: a nyezetlen fák közt a sok sarjadosásoktól alig lehet járni; a melly fák a mult esztendőbe meg nyezettek, azok magosabbra, egyenlőbben és elevenebben nyöltek föl, mint a nyezetlenek.

Hetedszer: A Sarjadzó vesszők sok helyen, és fákon egy ölnyinél is hosszabbak, ezek közül kiszinelt egyenes vesszőből látunk Tserényeket, Sövény ajtókat, Élesztő szárítókat, Tsirke tartókat, kosarakat, s. a. t. fonyva lenni, mellyek vesszeit ez előtt más Erdőkből hozattattuk.

Nyoltzadszor: Láttuk továbbá: hogy a Szilfák, Agátzfák, Tölgyfák, Nyirfák, Eperfák, fiataljai is elevenek, és szép hajtásokat hozzanak; s azért meg érdemlenék, hogy több költség szánatasson rájuk, hogy nagyobb számmal lehessen őket szerezni, és elültetni.

Kilencedszer: Meg néztük a magvaikrul költ külömbféle Fenyő, Tölgy, Agátz, Nyir, és Kőrös fátskákat, nem külömben a

Vad-körte, Vad-alma magvakról költ fátskákat is; ezek, noha a még jól el nem készített föld, és az ideji igen száraz esztendő miatt nem költék is sűrűn ki; mindazonáltal: azok közülük, a melyek helyel helyel találhatók, telyes reménységet nyújtanak az iránt, hogy a mi homoki Erdeinket, magrulis lehet szaporítani, és pedig foganatosan. Ha hogy egyszer a próba tételetnek gyakor alkalmaztatásával, műveléseik, és gyarapításaik módja ki tanulható; minden tehetséggel, és erővel azon legyünk, hogy: ne tsak lágy, hanem kemény; ne tsak szelid, honnyi, hanem Vad, és külföldi Erdei fáink is lehessenek elegendők.

Tizedszer: Azt vettük végtére észre, hogy az igazi jó Siványon, ha tsak rossz vessző rosszul nem ültetődött, egy se száradt ki, minden helyen meg vagyon a bé ültetett, és szépen nyílt fiatal fa. A melyek ki száradtak, azok is tsak a szelek torkába meg nem őriztetve; vagy pedig a gyöpöt fogó földbe ültetettek.

Ezen alkalmatossággal elő mutatván a főt említett Tiszpartó Ur, a már ezen a Tsengeli Siványon elültetett, és megforgant két esztendőbeli fáinak Summás Laistromát, azt le írva a mint következik, ide jegyezzük, tudni illik:

Vayon már mind öszve

Eperfa fiatal	82
Ágátzfa	421
Vad Körtve s Alma	132
Tölgyfa	13
Nyirfa	21
Szülfa	1.358
Fűzfa	83.368
Rözgő Nyárfa	286.899

Öszveséggel 372.294

Fiatal fáink vannak már most fölső Városon a Tsengelei Pusztán 1805-dik és 1806-dik esztendőkre ültetett Erdőtskénkbe olly tettszetős állapotba, hogy az eltsudálkozók rajta, a ki láttya.

Mivel azonban a mult 1807-ik esztendőben a Körösi ér felé menő Ország utnak Homokos környéke is bé ültetett; úgy vélekedünk: hogy az ideji ültetést, a Tsorda és Barom járások közt, Ásotthalmatul Tsorva felé tartó Siványság tetején, Alsó Városon kellessék elkezdni, hogy így: föl kapván ezen Erdőtske, az ott lakó Márháknak is legyen mind Nyáron, mind Télen, ha meg szorúlnak menedék helyük.

Mellyről való Jelentésünket a Tek. Nemes Tanács eleibe alázatosan terjeszttyük Szegeden 4-dik Januáriusban 1808.º

Az erdősités 1807-ben folytatódott az alsótanyai részen, a köröséri és alsó-ásotthalmi erdőben, az „Engi“ és

„Körösi“ homok-siványokon. Ez a körülmény megemlítendő azért, mert az ültetést végző robot-munkások kisteleki lakosok lévén, a munkára lakóhelyüktől 80 kilométerre kellett elzarándokolniuk olyan helyre, ahol sem lakás, sem élelem a közelben nem volt. De nemcsak a munkásokat, hanem az ültetendő anyagot is ilyen távolságról kellett szállítani.

Az ültetés a megkezdett úton haladt, mégis azzal a különbséggel, hogy 1809-ben a fűzfa-ültetés elmaradt. 1815-ben az erdőinspektori állást *Szilber György* erdőmester tölti be, Kistelek község állomással. A fanemek annyiban változtak, hogy az 1814/15. évben a 3769/1815. sz. táblázatos kimutatás szerint az elültetett csemeték között már kőris és hárs is szerepel. A ömeg azonban még mindig a feketenyár. Az 1805/1806. évben a fent említett táblázat szerint 2127 magról kelt csemetével szemben 83.368 fűz- és 286.899 darab nyárfa szerepel.

A 4089/1816. sz. eredeti kimutatás szerint az 1815-ig erdősített területen találtatott: eperfa 30, akác 120, vadkörte 102, tölgy 30, nyirfa 12, szilfa 0, magas kőris 76, hársfa 18, fűz 82.813, nyárfa 2,325.586 darab, összesen 2,408.787 darab. Tekintettel arra, hogy az ültetés talaj-előkészítés nélkül történt, az erdőállomány sűrűsége 0.6-nél jobb nem lehetett; a talált fák száma 2508 k. holdnak felel meg. Vagyis évente átlag 250 k. hlodat erdősítettek.

Az előbbi kimutatásból kitűnik, hogy az eper-, akác-, vadkörte-, vadalma-, nyirfa- és szil-csemeték ültetése az első évek próbálkozása után megszűnt; úgy látszik, hogy ezek számára rosszul választották meg a talajt, másrészt a talaj-előműkálátok elmulasztása is oka lehetett, hogy az ültetések nem sikerültek. Különösen az akácnál rossz az eredmény, mert az 1808. évben talált 421 darabbal szemben 8 év múlva csak 100 maradt. Az akácot bizonyosan nem merték a mozgó homokba ültetni (pedig itt biztosan nagy sikert értek volna el), hanem az alacsonyabb kötött talajba, ahol ma sem tudunk eredményt felmutatni.

Az állami kezelés kezdetén (1886.) a fentebb felsorolt gyökeres csemetékből egyebet nem találtam, mint Csengelén 9 darab kocsányos tölgyet és 1 darab vadkörtefát, melyek-

ből 9 tölgyfa jelenleg is megvan, azonban a vadkörte hiányzik, mert 1934. évben kivágták annak ellenére, hogy Szeged város polgármestere javaslatomra „Természeti Emlék“-nek jelölte ki s fenntartására és ápolására a kezelő m. kir. erdőhivatalt felkérte.

Szilber György erdőmester 1830 szeptember 25-éről szóló jelentésében következőkben számol be eddigi munkásságáról:

„1. *A csengelei erdő létesítése a szelek által megszaggatott hordott síványokban 1805. évben kezdetett.*

2. *A kőrösi csárda melletti erdő 1806. évben ültetett a sívány homokba, a meggyöpösödött rész többi tenyészetbe nem tartozik.*

3. *Az Alsóásotthalmi erdő 1807. évben kezdetett s azóta folytatódik a sívány homokokban az erdőhivatal által Csomorosnyárfával, Lebegő-nyár (Rezgő-nyár) és Fehér Nyár 1816. évtől kezdetett ültetési.*

4. *A Mérgesi síványokba 1829. és 1830. esztendőben Kiskunhalas és Szeged közös határja mentén Csomoros-, Regző és Fehér nyárfá s Fűzfaágakból, sőt kőrísfá fiatalokkal is keverve telepített erdő.*“

A rezgő- és fehérsnyár-galyakkal végzett erdősítés nem sok eredménnyel járhatott, mert ezek a fanemek dugványról kevésbé erednek meg, mint a többi nyárfajok; ezt bizonyítja az is, hogy rezgőnyárt az összes szegedi erdőben, az alsóásotthalmi erdőben levő elég satnya két kis bokron kívül, nem találtam, kőrísfát is csak kettőt.

Az új erdőkből kitermelt faarak eléggé alacsonyak voltak, amit igazol az 1834. évből fennmaradt feljegyzés, amely szerint az alsóásotthalmi csószháznál, a jelenlegi Várostanánál termelt 35 öl tűzifát ölenként 5 forint árban adták el. 1835-ben a 755. sz. határozattal megszervezik a hatodik csószállást és a csósznek bér fejében 40 forintot utalványoznak ki.

Az erdősítéseket az előbbi ütemben és fanemekkel 1831-ig folytatták. Az 1227—1834. évi aszályos esztendőben a síványhomokok ismét annyira felszaporodtak, hogy a városi tanács elrendeli ezek megvizsgálását, amit *Petrovits János* polgármester, *Lengyel Pál* tanácsbéli, *Petrovits István* főnótárius, *Szilber Antal* főügyész, *Buday Mihály* vá-

rosi földmérő, *Szilber György* erdőmester, *Körösi József* homoki segédből álló bizottság el is végzett. A jelentést a tanácsülés 2057. sz. alatt tárgyalta s 3427. sz. alatt elhatározta a bizottság javaslatára, hogy a kisebb-nagyobb siványok 30 esztendei használatra egyeseknek kiadandók beültetés céljából. Ennek a határozatnak az alapján 346 hold siványterületet erdősítettek be. Arról, hogy miképpen végeztek a vállalkozók ezeket az erdősítéseket, nem tudunk semmit, mert okmány nem maradt fenn róla. Ha a hatóság ellenőriztette volna a munkálatokat, ennek nyoma lenne a hivatalos jelentésekben.

Név szerint a következő erdőket telepítették: Müller, Tabán, Sutka, Cédulás, Száraz, Bagyur és Roeska erdőt Felsőtanyán, Kazi-erdőt Alsótanyán. Ezeknek a területét a 30 év lejártá után a rajtuk levő erdő kiirtásával bérbe adták mezőgazdasági használatra. A Kazi-erdőt 1885-ben irtották ki s szőlőt ültettek a helyébe, amely jelenleg is meg van.

Az egyesek által telepített fentemlített erdők ültetése nem nagy szakértelemmel történt; ez lehet az oka, hogy silányságuk miatt a város szükségesnek látta azokat kiirtani s talajukat más művelési ágban hasznosítani.

Az 1832. évben *Szilber György* erdőmester nyugdíjazását kéri. Kérését nem teljesítik, hanem *Körösi Györgyöt* segítségül rendelik melléje, akit azután 1839-ben erdőmesternek neveznek ki. *Szilber* majd egy negyedszázadig végezte az erdőmesteri teendőket s reánk maradt hivatalos jelentéseiből megállapítható, hogy munkáját lelkiismeretesen teljesítette. Pedig a robotmunkával végzett erdősítés nagyobb gondosságot és felügyeletet kívánt. A jobbágyok nem nagy lelkesedéssel dolgoztak, a kirendeltek közül sokan nem jelentek meg. Fizt igazolja a polgármester által 1837-ben az 1428. sz. rendelettel a célból kiküldött bizottság, amelynek feladata volt, hogy a kisteleki jobbágyok által le nem szolgáltatott robotokat vizsgálja meg. A bizottság a mulasztók terhére megváltásként 8 krajcárt állapított meg, de a jobbágyok csak 6 krajcárt ígértek, *egyebekben kijelentik, hogyha ez az egyezés létre nem jön, megtagadnak minden természetbeni robotot.*

Az 1835. évi 1938. sz. tanácsi határozat az erdők mibenlétének megvizsgálására bizottságot küld ki. *Petrovics* polgármester és társaiból álló kiküldött bizottság javaslatát a tanács teljes egészében elfogadja, kivételét elrendeli s az erdőmesternek az alábbi utasításokat adja:

1. Minden erdőcsősznél csemetekert telepítendő két hold területen, a kert árkait *Licium barbarum*-mal kell beültetni, a kertekben pedig cser-, szil-, kőris-, nyír-, akác-, eper- és mogyorófákat nevelni.

a) A csengelei erdő kivételével a többi erdő melletti csemetekertben a talaj ősszel való szántását, kapáltatását ne a robotosokkal, hanem pénzes erővel végeztesse.

b) *A fmagvakat a polgármester szerzi be.*

c) Minden Szent Mihály napja körül fanem és kor szerint a csemeték bejelentendők.

2. A mérgesi erdőben az akácfiatalosokat a laposabb helyekre kell telepíteni, a száraz törzsek kivágandók s helyükbe eperfa ültetendő.

3. Miután a mérgesi földön a kanadai nyárfák szépen díszlenek, az üres foltok beültetendők, s amennyiben telik, az Alsóásotthalomban, a Körös-folyó menti erdőknél is hasonló erdők telepítendők.

4. Az alsóásotthalmi erdő sarjakról való felújítása hasznosnak bizonyult, ezért itt el kell kezdeni a favágatást. Kelet-északról délnyugatra 70—80 öl szélességben vesszőket kell ültetni, homokfúvásoknak meggátlása céljából.

5. A Rivó-erdő homokjárta helyein a szaporán növényeket nagyobb mennyiségben telepíteni.

6. A Körösi erdőt kihasználendő, a vágások az eladás után azonnal, de legkésőbb április 15-ig kitakarítandók.

7. A jövőben, úgymint eddig, a város környékén újból fákat kell ültetni.

8. A szilléri kereköltésnél levő faiskola újból kiadandó, úgy azonban, hogy a válalkozók a fákat szaporítani és kapálni tartoznak. Itt 5000 darab hároméves, erőteljes kanadainyárt talált a leltározás.

9. A Makkoserdő hézagai veteményre kiadandók; a használatokat azonban szabályozni kell, a szántás eltil-

tandó, mert a sarjak nem kerülhetők ki, tehát csak kapálni szabad. Itt 5000 darab kanadainyár és eperfa állott.

10. Az alsóvárosi Makkoserdőnél (csemetekert) a fiatalosak átültetendők és az ágasabbak megnyesendők.

11. A Boszorkány-sziget melletti fűzfaerdő ápolását elrendelik, ezt körülárkoltatják. A tilos legeltetők, vagy kártevők, ha polgárok 5 forinttal büntetnek, a nem polgárok 12 bottal.

12. Az alsóvárosi mátéhídi vámház környékén lévő térség a Makkos-erdőből (csemetekert) nyerhető csemetékkel beültetendő, földjét a vállalkozók tartoznak jól és gyakrabban megkapálni. A magasabb növésű vetemények kivágandók.

A felsővárosi Makkoserdő mellett egy új csőszállítás szervezendő.

Az 1836. évi 643. sz. végzés 200 hold beerdősítését terveszi, tekintettel azonban arra, hogy a csemete-készlet csak 320.000 darab, kisebb terület beerdősítésére tesz javaslatot.

A Kamarához felterjesztett 1731/1836. sz. ültetési és javítási tervezetet a felsőbbség több helyen kifogásolta. A tanács utasítást kapott, hogy amennyiben a Kamara határozata bármely okból betartható nem lenne, erről jelentést tartozik tenni. Sajnos azonban, ez a rendelkezés nem az erdősítések szakszerűségére, hanem a költségek mikénti felhasználására vonatkozik.

Az 1836. évben rendkívüli nagy fagy volt, minden veteményt tönkretett.

Az 1838/39. évi erdősítési tervezet már csak javításokat irányoz elő. Feltűnő azonban, hogy ez a tervezet már 8000 dugványt ír elő egy hold területre. Itt már 98.600 darab kanadai- és 1.372.000 darab csomorosnyár elültetése volt a terv. Próbatételképpen Csöngöl-, Ruki-, Mérges- és Öttömös-erdőben, összesen három holdon 10 font kőris, 6 font hárs, 10 font nyír és 10 font akác vetését tervezték. 1839-ben 76 hold „foldoztatása” és 88 hold kiterjedésű sivány beültetése került sorra. Hét különböző helyen két és fél font vörösfenyő, két font szurkosfenyő, fél font hárs, hat és fél font körösmag vetésével kellett próbát tenni. Nem lehetetlen

azonban, hogy a vörösfenyő erdeifenyő lehetett, mert Szegeden avatatlan emberek most is sokan feleserélik a két nevet.

A magvetések azonban nem sikerültek, mert az erdőkben annak semmi nyoma sem volt. Erre lehet következtetni azonban abból is, hogy a következő évi erdősítési tervet az előbb felsorolt fajok vetését teljesen mellőzte.

Az 1839—40. évi erdősítési tervet az összes siványok beerdősítését felöleli. Munkába veszi az eddig érintetlen csorvai sivány homokok megfogását, beültetésre írja elő a fölsóotthalmi erdő szélén tovább terjedt siványból megmaradt 30 holdat, az öttömösi erdő mult évi ültetésének felezését (40 hold) és a legveszedelmesebb siványok 40 holdját a Mérgeserdő északi oldalát ostromló siványból 50 holdat, Csorván a tanyáktól futó sivány 1200 holdnyi területét. Holdankint 9600 darab dugvány volt elültetendő. Ezekre a területekre azonban már csak csomoros- és kanadainyárral való ültetést írt elő, a tervet szerint 12.528.000 csomoros- és 528.000 darab kanadainyár dugványt.

Az 1839. évben a fa hivatalos ára a következő volt: hatöles fenyő-szálfa, első osztályú: 8 forint, másodosztályú: 7 forint, hétöles I. oszt.: 9 forint, II. oszt.: 7 forint. Deszka, 2,5 hüvelykes, 100 darab: 80 forint. Léc, 2,5 hüvelykes, 100 darab: 17 forint, zsindely, 18 hüvelykes, 1000 darab: 6.30 forint. Egy öl tűzifa: kőris: 15 forint, tölgy: 14, szil: 16, fűz: 12 forint.

Az 1840. évben elrendelik a mult évről Csengelén és Ásotthalomban elmaradt kivágni való fák kihasználását. Csengelén 22 öl, Ásotthalomban 6 öl és 840 kéve rózse került kitermelésre. A rendkívül erős tél miatt a robotosok szénát és rózset kaptak.

A jövő évben végzendő erdősítésekről a Kamarához táblázatos felterjesztés ment, amely szerint Ásotthalomban 35 hold foltozás, Öttömösben 95 hold foltozás és új erdő, Mérgesben 52 új, Csorván 102 új és az Alsóásotthalomban a tanyák irányában 300 hold új, összesen 584 hold erdősítés az előirányzás, 2,321.000 darab csomoros- és 2,323.400 kanadainyár-dugvánnyal. Az 1839—40. évben előírt 1200 hold

siványból 402 hold esik az 1840. évre. Az erdősítést az ősz folyamán igen kedvező időben végezték.

Az 1840. év végén benyújtott erdősítési kimutatás szerint Csorván a tanyáknál a futó, könnyű minőségű sivány az alsóvárosi legjobb csordalegelőt rongálja, ebből beerdősítendő 135 k. hold. Egy másik sivány 60 hold. A ruki sivány foldozása: 25 hold, a mérgesi öreg erdő keleti oldalán szaporodó sivány: 35 hold, az öttömösi erdőben: 17 hold, összesen 279 hold. A csemeteszükséglet 3,497.600 darab esomoros-, 73.000 kanadainyár-dugvány. A dugvány hossza két láb, vastagsága $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ hüvelyk. A munka kivételére a tervezet 436 kocsi- és 3405 gyalogos napszámot irányzott elő.

(Folytatása következik.)

*

Die Forstwirtschaft der Stadt Szeged. Von *F. v. Kiss.*

Auszug erfolgt mit dem Schlussteil der Abhandlung.

*

Les forêts de la ville de Szeged, par *F. de Kiss.*

Le résumé sera donné à la fin du mémoire.

*

Forestry of Szeged. By *F. de Kiss.*

Summary will be published with the last instalment.
